
Stillingsplan IAKH 2018–22

Premisser

Utgangspunktet for IAKHs stillingsplan må være en ambisjon om at nye stillinger bidrar til at forskningen ved instituttet holder internasjonal klasse, at undervisningen gir studentene både nærkontakt med forskningsfronten og kompetanse tilpasset arbeidslivets behov, og at samfunnet tilføres tiltrengt tidsdybde i arbeidet med å løse presserende utfordringer. Det første fordrer at stillingene utlyses på en måte som sikrer at nivået på forskningen til de som tilsettes, er på linje med gode europeiske forskningsmiljøer. Det andre forutsetter at de nye lærerne vet hvor forskningsfronten befinner seg, og underviser på en slik måte at studentene bringes i kontakt med den – uten å miste av syne behovet for å gi brede studentgrupper ferdigheter, kunnskap og kompetanse som arbeidsmarkedet og samfunnet for øvrig etterspør. Det tredje innebærer at instituttet må holde fast ved at IAKHs bidrag til å løse samfunnsutfordringene først og fremst ligger i å vise den historiske dimensjonen og de lange tidslinjene i utfordringer som ved første øyekast kan fremstå uten forelegg eller fortidig forankring.

IAKH har de siste åtte–ti årene gjennomført et generasjonsskifte uten like. Generasjonsskiftet har først og fremst gitt seg utslag i en internasjonalisering av staben i historie, som inntil ca 2010 var overveiende norsk både i nasjonalitet, utdanning og innretning. I dag har nesten halvparten av de fast vitenskapelig ansatte opprinnelse eller doktorgrad fra utlandet, og et mindretall studerer norsk historie eller bruker norske kilder og litteratur. De fleste fast vitenskapelig ansatte i alle IAKHs fag publiserer på høyt internasjonalt nivå. Stillingsplanen for kommende periode må sikre at denne situasjonen vedvarer, ved ikke å gå på akkord med de kravene til vitenskapelig publisering som har blitt standard ved de siste årenes ansettelse. Samtidig er forskning på internasjonalt nivå slett ikke det eneste kriteriet som gjelder. Undervisningskvalitet og formidlingsevne har ved flere anledninger i senere år vært bestemmende for hvem som har blitt tilbudt jobb ved instituttet.

I en situasjon der instituttene et stykke på vei har ansvar for egen økonomi, blir evne til å trekke til seg eksterne forskningsmidler, og aller helst på konkurransearenaer som EU og SFF, viktig når stillinger skal besettes – og når stillingsplaner skal legges: Vil IAKHs sjanser til høythengende og innbringende forskningsmidler øke dersom vi lyser ut stillinger innenfor de feltene der forskningsstyrken er størst fra før, på bekostning av felter som er tynnere besatt? Et liknende resonnement kan gjøres gjeldende for undervisning, som utgjør hovedfundamentet for instituttets økonomi: Vil flere studenter gjennomføre studiene dersom vi ansetter flere lærere i de fagene eller på de feltene der det i dag er færrest lærere per student, og studentene dermed får tilsvarende liten oppfølging?

Ett element til må vurderes, nemlig om det er ett eller flere felter IAKH ønsker å satse på uavhengig av forskningsstyrke eller undervisningsbehov, men simpelthen fordi instituttet vil bruke ressurser på dette feltet eller disse feltene. Det kan skyldes et ønske om å dekke områder som tidligere har vært udekket eller underdekket, eller en ambisjon om å bli særlig sterke på et område man tidligere ikke har prioritert, og som nå anses viktigere enn tidligere. Geografisk peker kinesisk historie seg ut som et mulig slikt felt, i og med Kinas stadig sterkere posisjon i verden. Med unntak av to stillinger i Midtøstens historie og en i nordamerikansk har IAKH for tiden ingen stillinger øremerket utenomeuropeiske områder, men har overlatt disse til historikere ved IKOS (Sør-Asia og Nord-Afrika) og ILOS (Russland). IKOS ønsker å dele en stilling i kinesisk historie med IAKH.

Styret har i sin diskusjon av stillingsplanen etterlyst mer tematisk orienterte stillinger. Regjeringen peker i stortingsmelding (nr 25 2016–17) Humaniora i Norge – ut tre samfunnsutfordringer «som kaller på mer humanistisk kunnskap og kompetanse»: (a) integrering, migrasjon og konflikter, (b) store teknologiskifter og (c) klima, miljø og bærekraft. Meldingen peker på at «[h]umaniora kan tilføre dagsaktuell problemløsning historiske perspektiver» og fremholder at «[i] møtet med samfunnsutfordringene trenger vi [...] både den perspektivforskyvningen i tid og rom og den systematiske refleksjonen ut fra dagens og tidligere tiders tenkning, kunst- og kulturuttrykk som humanister kan bidra med.» Regjeringen ber «universiteter og høyskoler og Norges forskningsråd legge til rette for mer utfordringsdrevet humanistisk forskning og utdanning med vekt på områdene integrering, migrasjon og konflikter; de store teknologiskiftene; og klima, miljø og bærekraft.» Forskningsrådet bes om å utforme sine forskningsprogrammer innenfor disse feltene slik at «humanistiske forskere kan bidra ut fra sine fags styrker». IAKH er ikke forpliktet til å forholde seg til oppfordringene i stortingsmeldingen (som også understreker nødvendigheten av autonomi og faglig frihet) i stillingsplanarbeidet. Feltene som det pekes på, er imidlertid utvilsomt områder med sentrale, og varige, samfunnsutfordringer. Dersom Forskningsrådet tar henstillingen fra regjeringen til følge, vil det bli lettere for humanister å få midler til å bidra til å løse utfordringene på disse feltene. IAKH er i dag i begrenset grad rettet inn mot slike oppgaver. Instituttet har et professorat i klima/miljøhistorie under tilsetting, og en bistilling som varer ut 2019. På de andre feltene har IAKH ingen øremerkede stillinger. Men flere av de ansatte driver forskning (og undervisning) som knytter an til temaene, og vil kunne bidra til søknader til NFRs tematiske forskningsprogrammer.

Hvor mange stillinger instituttet kan lyse ut i perioden 2018–22, avhenger av de økonomiske utsiktene og avganger. Et akkumulert mindreforbruk beregnet til ca 13 millioner kroner ved årsskiftet 2017–18 gir betydelig handlingsrom – som fort kan bli brukt opp dersom det tilsettes i mange stillinger i begynnelsen av perioden. Perioden inneholder bare tre aldersavganger som ikke allerede er disponert, alle i moderne historie (Kjeldstadli og Bruland 2018, Storsveen 2022; dessuten går Hedeager, Coulson og Friedman også av – i 2018 og 2019 – men lønnsmidlene som frigjøres ved disse avgangene, er allerede disponert til personer som er tiltrådt eller under tilsetting). Regnestykket kompliseres av at en fast arkeolog og tre faste historikere er i langtidspermisjon på eksterne prosjekter og åremål (Collett til 2018, Sandmo til 2020, Prescott til 2021 og McNicol til 2022).

HF's faglige prioriteringer medfører usikkerhet inntil det medio desember avgjøres hvilke satsingsforslag som blir prioritert i perioden 2019–23. Av de fire tverrfaglige satsingene der IAKH er medforslagsstiller (Miljøhumaniora, Humanistisk skolesatsing, Standardization in the North ca. 700–1500 og the Heritage Experience Initiative), medfører de tre førstnevnte bistillinger til instituttet; de to sistnevnte medfører en førsteamanuensis som instituttet vil få lønnsansvar for etter 2023. HF's tverrfaglige satsinger medfører samtidig en annen slags usikkerhet knyttet til instituttøkonomien. For å finansiere satsingene må fakultetet trolig trekke inn ca 20 mill. kr. i prioriteringsperioden. Dette vil svekke instituttets økonomi, men hvor mye er foreløpig uklart.

Siden vi tilsetter for en lang periode – vanligvis til aldersavgang – er det relevant å se på avganger også etter 2022. I stillingsplanperioden 2023–27 er det fem aldersavganger ved 70 år: en i arkeologi, en i konservering og tre i nyere tids historie.

Beregninger og betraktninger

Tre miljøer peker seg per i dag ut som spesielt egnet til å hente forskningsmidler på eksterne konkurransearenaer som er særlig verdifulle fordi de genererer mye tilleggsmidler som kommer hele instituttet til gode (EU og SFF). De tre er:

- Arkeologi, som i 2013 ble faglig prioritert av fakultetet for perioden 2014–18, har fått tilslag på mange NFR-søknader i denne perioden og fikk karakteren 4 (av 5) i Forskningsrådets nylige evaluering av forskergrupper i humaniora.
- Middelalderhistorie (vikingtid og høymiddelalder), med samarbeidspartnere i norrønfilologi og kunsthistorie og arkeologi, som har hatt god uttelling på NFR-søknader de siste årene og fikk 4 i NFRs forskergruppe-evaluering.
- Internasjonalt/transnasjonalt orientert samtidshistorie, med mange nyansatte med internasjonal publisering på høyt nivå og i stort omfang, og med det nye MITRA-programmet som samlende faktor.

Ingen av disse miljøene har foreløpig nådd et nivå som gjør at de ved tilførsel av nye stillinger har så stor sannsynlighet for å få SFF eller EU-midler at det i seg selv tilsier at de bør tilgodeses i stillingsplanen. I den grad det er rom for styrking av særlig forskningssterke områder etter at andre hensyn er ivarettatt, er det imidlertid disse feltene som peker seg ut. De fremstår også som særlig sterke på forskerutdanning. Resonnementet gjelder kanskje særlig de to første miljøene, ettersom samtidshistorie har fått en uforholdsmessig stor del av nytilsettingene i inneværende stillingsplan, og dette miljøet bør realisere sitt potensial for eksternfinansiering før det med forskningsstyrke som begrunnelse tilføres ytterligere stillinger.

Spørsmålet om det er fagfelter der ekstra tilførsel av lærere kan forventes å gi utslag i økt gjennomføring fra studentenes side, kan besvares i to deler. Første del består i å undersøke om det er noe felt der instituttet i dag, ut fra en beregning av tilgjengelige lærertimer, mangler ressurser til å gi den undervisningen som

Tabell 1. Lærertetthet og studiepoengproduktivitet per lærer på IAKH

	Bachelor arkeologi	Master arkeologi	Bachelor KUBE	Master konservering	Årsenhet historie	Bachelor historie (inkl LeP)	Master historie (inkl LeP)	Master MITRA og PECOS
Opptakskvote	50	20	12,5	8	60	200	115	25
Studentårsverk	50	40	12,5	16	45	200	230	50
Studentårsverk	90		28,5		525			
FVA ultimo 2017	7,5		4,5		32			
Studentårsverk/ FVA	12,0		6,3		16,4			
	Lavere grad ARK	Høyere grad ARK	Lavere grad KONS	Høyere grad KONS	Lavere grad HIS		Høyere grad HIS	
Studiepoeng 2011h-2017v	25470	10550	8420	4970	116890		52475	
Lærertimer 2011h-2017v	30212		15087		109828			
Studiepoeng/ lærertimer	0,84	0,35	0,56	0,33	1,06		0,48	

studieopplegget er basert på. Beregningene tyder på at det ikke er tilfelle, selv om arkeologi og eldre historie kan se ut til å befinne seg nær tålegrensen, og selv om det kan være lokale flaskehalsen innenfor hver faggruppe, særlig der en lærer er alene om undervisningskompetansen på et felt.

Andre del av svaret består i å se hvor mange lærere som står bak hver student i hvert fag, slik det er gjort i tabellen nedenfor. Den øverste delen tar utgangspunkt i opptakskvotene til instituttets programmer og studieretninger. Det antall studentårsverk som fremkommer på denne måten (der hver masterstudent som tas opp, teller dobbelt så mye som en bachelorstudent, og en årshetstudent teller trekvart bachelorstudent), deles på antall fast vitenskapelig ansatte ved årsskiftet 2017–18; dermed får vi et uttrykk for lærertettheten i faget. Denne beregningen viser at hver arkeologilærer har nesten dobbelt så mange studenter som lærerne i det undervisningsintensive faget konservering, og historie har enda flere studenter per lærer. Tilsvarende forhold, men med mindre forskjeller, kommer fram i den nederste tabelldelen. Der er antall studiepoeng de siste seks år delt på antall lærertimer i samme periode. Når forskjellene mellom konservering og de andre to fagene er mindre her, henger det sammen med at gjennomføringen på konservering er høyere (frafallet er mindre); dermed tar konserveringsstudentene i snitt flere studiepoeng enn arkeologi- og historiestudentene, slik at forskjellene i det vi kan kalle lærernes studiepoengproduktivitet, er mindre enn forskjellene i lærertetthet.

Avgangene til Kjeldstadli og Bruland i 2018 vil svekke kompetansen i nyere norsk historie, en kompetanse som i senere år også er svekket av avgangene til Hagemann, Lange og Myhre (som alle tre også dekket norsk samtidshistorie). Dette er én side av internasjonaliseringen av historiefaget ved IAKH. Avgangene til Storsveen i 2022 og i årene deretter Collett, Sørensen og Johannessen vil redusere instituttets kompetanse i nyere norsk historie ytterligere. Ser vi på landet under ett, er det knapt noen grunn til bekymring for nyere norsk historie, som står sterkt ved en rekke læresteder. IAKHs komparative fortrinn i historie er for tiden som nevnt først og fremst middelalder- og internasjonalt orientert samtidshistorie. Et nasjonalt perspektiv tilsier at historieforskning i Norge vil være best tjent med at det er disse feltene som styrkes i Oslo, siden det er i særlig forskningssterke miljøer at sjansene for banebrytende forskning er størst. Slik spissing av forskningen er en erklært strategi ved UiO. Instituttet må likevel beholde undervisningskompetanse også på andre felter enn de mest forskningssterke, ikke minst i form av kompetanse til å veilede masteroppgaver. Det er ønskelig å opprettholde kompetanse i norsk historie. Studentetterspørselen innenfor norsk historie har i mange år primært vært rettet mot samtidshistorie. Denne etterspørselen har blitt møtt ved at lærere med hovedtyngden av sin forskning i nyere tid, har undervist (og herunder også veiledet masteroppgaver) i samtidshistorie. På kort sikt er situasjonen ikke kritisk verken i nyere norsk historie eller norsk samtidshistorie, men den kan bli det mot slutten av perioden og særlig i neste stillingsplanperiode (eller før dersom avgangene kommer før fylte 70 år).

Strategiske hensyn kan forsvare utlysning av nye stillinger på felter der verken forskningsstyrke eller undervisningsbehov tilsier det. Aktuelt i denne sammenheng er som nevnt kinesisk historie; det kan også tenkes andre utvidelser av historiefagets geografiske nedslagsfelt ved instituttet. Slike utvidelser, ikke minst til Kina, medfører fare for at IAKH blir hjem for enslige svaler uten nære fagfeller på instituttet – med mindre man satser massivt på å bygge opp kompetanse på områder fjernt fra instituttets øvrige forskningsfelter. IAKH bør heller sikre den ønskede undervisnings- og veiledningskompetanse ved hjelp av varige avtaler med våre naboinstitutter ILOS og IKOS, der IAKH leier undervisningsressurser i form av lærertimer fra historikere på disse instituttene med kompetanse på Russland, Sør-Asia og Kina. Om nødvendig kan slikt samarbeid også etableres gjennom ERASMUS-avtaler med utenlandske læresteder som er særlig sterke på deler av verden der IAKH har liten eller ingen kompetanse. På den måten kan vi satse på de områdene der vi har styrke – Norge, Europa, USA – mens studenter som etter innføringsemmene ønsker å

fordype seg i andre deler av verden, kan gjøre dette innenfor rammen av det europeiske utdanningssamarbeidet. Denne arbeidsdelingen kan brukes både i historie og arkeologi, kanskje også konservering.

Institusjonsavtaler kan øke bredden på instituttets undervisningstilbud uten å spre ressursene for tynt. Men de kan ikke bidra til å løse samfunnsutfordringer – det være seg integrering/migrasjon/konflikt, store teknologiskifter eller klima/miljø/bærekraft. Det kan ligge en fare i å la aktuelle samfunnsutfordringer bestemme stillingsplaner, for fast vitenskapelig ansatte som tilsettes nå, må beregnes å være på IAKH i 20–30 år. Utfordringene som trekkes fram i Humaniorameldingen, er imidlertid ikke nye, og det er ingen grunn til å tro at de vil forsvinne i overskuelig fremtid. Det er derfor liten fare for at den kompetansen vi bygger opp på felter med særlig relevans for disse utfordringene, vil bli verdiløs med det første. Hvis stillinger innenfor disse områdene utlyses på en slik måte at de som tilsettes, har faglige kontaktpunkter med instituttets øvrige stab, kan de utløse et potensial blant andre vitenskapelig ansatte for å vri deres forskning i retning utfordringene. Bistillingen i klima/miljøhistorie har hatt en viss slik virkning, i form av en søknad til Forskningsrådet der flere av instituttets fast ansatte bidro, både fra arkeologi og historie. Det er imidlertid viktig at stillingene ikke defineres snevert tematisk, men lyses ut innenfor etablerte kunnskapsfelter, og at de er brede nok til å sikre at utfordringene studeres i en vid kontekst.

Forslag

(Hver faggruppe behandles for seg. Der ikke annet sies, er alle stillingene som foreslås, faste førsteamanuensisstillinger.)

Arkeologi: Det lyses ut en stilling i arkeometri/miljøarkeologi i 2018 (i) og en stilling i kulturarv i 2020 (ii).

En utlysning av (i) vil gjøre det mulig for instituttet å fortsette satsingen på det som i dag er den kanskje mest dynamiske delen av arkeologifaget, også når HF's faglige prioritering av arkeologi ved IAKH tar slutt i 2018, og sommeren 2019 også lønnsmidlene til bistillingen på dette feltet (Prøsch-Danielsen). Stillingen vil også kunne utgjøre en bro mellom arkeologi og gjenstandskonservering.

En ambisjon med (ii) er å styrke det andre satsingsområdet for IAKHs arkeologer, et felt som sliter med mangel på lærerkrefter og samtidig utgjør en bro mot museologimiljøet på IKOS og deler av miljøet i nyere historie. Potensialet for samarbeid i denne retningen kom til uttrykk i det tverrfaglige satsingsforslaget til the Heritage Experience Initiative (HEI), som er i finalen til faglige prioriteringer for 2019–23. Dersom søknaden blir støttet, vil stillingen kunne lyses ut allerede i 2018, og finansieres av fakultetet ut prioriteringsperioden.

Faggruppene for arkeologi og konservering har også foreslått å lyse ut en halv laboratoriumsassistentstilling knyttet til Saving Oseberg-laboratoriet til Kulturhistorisk museum (KHM), under forutsetning av at KHM går inn med en halv stilling slik at de to halve stillingene kan kombineres til en full stilling. IAKH har åpenbart interesse av tilgang til Saving Oseberg-laboratoriet, og bør bidra økonomisk til en lab-assistent. Omfanget av og formen på dette bidraget må fastsettes når det blir klarere hvilke muligheter som foreligger for synenergi mellom SO-laboratoriet når det flyttes til Økern, og laboratoriumsfasilitetene i Frederiks gate og Blindernveien. Heller enn en delt stilling med de tilhørighetsutfordringer dette innebærer, bør IAKH bidra til en stilling som ligger på KHM og som kan inngå som et element i et større samarbeid med utveksling av tjenester mellom instituttet og museet.

Konservering: Det lyses ikke ut noen faste stillinger i perioden.

Det er ingen aldersavganger blant konservatorene i perioden. Konservering er ikke blant de tre miljøene som er kandidater til å få nye stillinger på grunn av forskningsstyrke; lærertettheten i faget er langt høyere enn i arkeologi og historie, og det er ikke tungtveiende strategiske grunner for styrking.

Eldre tids historie: Det lyses ut en stilling i eldre verdenshistorie (iii) og en stilling i nordeuropeisk middelalderhistorie (iv), begge i 2018.

I og med at Tvedts bistilling avsluttes, Sandmo går ut i 80 % permisjon til sommeren 2020 og McNicol (med lektorplikt) går ut i permisjon ut 2021, vil en allerede anstrengt undervisningssituasjon i eldre historie bli prekær. Middelalderhistorie er forskningssterkt og er, med samarbeidspartnere i norrøn filologi, i finalen i faglige prioriteringer for 2019–23 – med et forslag som innebærer samarbeid om et nytt engelskspråklig masterprogram. Dersom søknaden blir støttet, vil (iv) finansieres av fakultetet ut prioriteringsperioden, og instituttet vil dessuten bli tilført en femårig bistilling. Hovedstillingen utlyses med krav om forskningskompetanse innenfor det germanske, angelsaksiske og norrøne språkområdet (området preget av sildolje, ikke olivenolje).

Det har blitt foreslått en stilling delt mellom klassisk arkeologi og antikk historie. Stilling (iii) er dels et svar på dette. Den utlyses med et krav om undervisningskompetanse i disse to nær sammenbundne feltene i tillegg til forskningskompetanse i eurasiatisk historie før ca. 1500. Stillingen vil kunne løse noe av den faglige isolasjonen instituttets klassiskarkeolog og antikkhistoriker opplever i hver sine fag, ved å fungere som bindeledd mellom dem, samtidig som middelhavsområdet plasseres i en videre geografisk ramme.

Nyere tids historie: Det lyses ut en stilling i moderne migrasjonshistorie (v), en stilling i moderne økonomisk/sosialhistorie (vi) og en stilling i moderne miljøhistorie (vii), alle i 2020. Alle tre stillingene utlyses slik at arbeider om norsk historie er et fortrinn, men ikke en forutsetning. Stilling (v) og (vi) utlyses med krav om forskningskompetanse i perioden ca. 1750–ca. 1940. Hvilken periode stilling (vii) utlyses innenfor, avgjøres etter at professoratet i klima/miljøhistorie er besatt, slik at de to stillingene til sammen dekker både nyere tid og samtid.

Foruten de vanlige kravene til vitenskapelige arbeider, erfaring med forskningsprosjekter, undervisningserfaring osv må utlysningene til de tre stillingene inneholde et krav om at søkerne skisserer et forskningsprosjekt om hhv migrasjon (stilling v), store teknologiskifter (vi) og miljøhistorie (vii) som de vil arbeide med ved IAKH.

Ofte vil moderne historikere også ha kompetanse i samtidshistorie. *Dersom undervisningsbehovet i moderne norsk historie og samtidshistorie ikke dekkes gjennom (v, vi og vii), lyses det ut inntil to femårs bistillinger i moderne norsk historie og samtidshistorie i 2021.*

I hvert av årene 2022–25 går det av én nyere norsk historiker (forutsatt avgang ved fylte 70 år). Dersom denne kompetansen ikke erstattes, kan undervisningsbehovet i norsk nyere og samtidshistorie vanskelig dekkes. I all hovedsak hører dette til neste stillingsplan, men *én stilling i norsk historie etter 1800 (viii) bør lyses ut allerede i 2021. Hvis avgangene kommer tidligere, bør det lyses ut flere stillinger i nyere norsk historie og samtidshistorie allerede i inneværende periode.*

Samtidshistorie: Det lyses ikke ut noen hele stillinger i samtidshistorie i perioden (men se stilling [vii] under nyere historie).

Samtidshistorie har vokst mer enn forventet i stillingsplanperioden 2014–17, fordi flere stillinger med forholdsvis åpne tidsspenn er blitt fylt med samtidshistorikere. Instituttets samtidshistorikere er forskningssterke, men før miljøet tilføres ytterligere stillinger, må de utløse sitt potensiale i form av å innhente (mer) forskningsmidler fra eksterne konkurransearenaer.

Bistillinger: Ordningen med to praksistoere (lektortoere) i historie videreføres ved at stillingene lyses ut på nytt når den nåværende tilsetningsperioden går ut i 2018. Dersom det faglige prioriteringsforslaget om en Humanistisk skolesatsing blir støttet, vil den ene stillingen bli finansiert av fakultetet i prioriteringsperioden (1919–2023). Bortsett fra praksistoerne lyses det ikke ut nye bistillinger i perioden, med unntak av de som eventuelt finansieres gjennom HF's faglige prioriteringer og de mulige toerne i norsk historie nevnt ovenfor.